

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ WE WSPÓŁCZESNYCH RELACJACH POLSKO-UKRAIŃSKICH: WYMIAR POLITYCZNY I SPOŁECZNY

Ninichuk Andrii

*doktorant Wschodnioeuropejskiego Uniwersytetu
Narodowego imienia Lesi Ukrainki, Luck, Ukraina
andriyninichuk@ukr.net*

Streszczenie. W artykule jest analizowany wpływ miejsc pamięci narodowej Ukraińców i Polaków na relacje narodowe dwóch sąsiadujących narodów. W ciągu wieloletniej historii wspólnego zamieszkiwania pogranicza pomiędzy Polakami i Ukraińcami wynikało sporo konfliktów i nieporozumień o których przypominają miejsca pamięci narodowej znajdujące się po obu stronach granicy polsko-ukraińskiej. We współczesnej historii są one przedmiotem ostrych dyskusji nie tylko wśród przeciętnych Ukraińców i Polaków, ale mają również zabarwienie polityczne i dość odczuwalnie wpływają na kształtowanie stereotypów społeczno-historycznych oraz pamięci historycznej obu społeczeństw. Dyskusje, prowadzone wokół miejsc pamięci narodowej w Ukrainie oraz w Polsce, konflikty oraz akty wandalizmu, które w ostatnich latach co raz częściej mają miejsce, świadczą o aktualności badanej problematyki.

Słowa kluczowe: miejsca pamięci narodowej, Polacy, Ukraińcy, społeczeństwo, stereotyp historyczny, konflikty.

LOCATION OF NATIONAL MEMORY IN MODERN POLISH-UKRAINIAN RELATIONS: POLITICAL AND SOCIAL MEASUREMENT

Ninichuk Andrii

aspirant, Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

Abstract. The article analyzes the influence of places of national memory of Ukrainians and Poles on the interethnic relations of two neighboring peoples. During many centuries of residence in the marginal territories between Poles and Ukrainians, many conflicts and misunderstandings arose, reminders of which are the places of national memory, located on both sides of the Ukrainian-Polish border. In modern history, they have become the subject of sharp controversy not only of ordinary Ukrainians and Poles, but have acquired a pronounced political color, and have a significant influence on the formation of socio-historical stereotypes and historical memory of both societies. Discussions that are held around the places of national memory, both in Ukraine and in the Republic of Poland, conflicts and acts of vandalism, which have become more frequent in recent years, testify to the actualization of the problem under investigation.

Key words: places of national memory, Poles, Ukrainians, history, society, historical stereotypes, conflicts.

МІСЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ У СУЧАСНИХ ПОЛЬСЬКО- УКРАЇНСЬКИХ ВЗАЄМИНАХ: ПОЛІТИЧНИЙ І СУСПІЛЬНИЙ ВИМІР

Нінічук Андрій

*аспірант Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Анотація. У статті аналізується вплив місць національної пам'яті українців та поляків на міжнаціональні відносини двох сусідніх народів. За багатомісячну історію

проживання на порубіжних територіях між поляками та українцями виникало чимало конфліктів та непорозумінь, нагадуванням про які є місця національної пам'яті, що знаходяться по обидва боки українсько-польського кордону. В сучасній історії вони стали предметом гострих суперечок не лише пересічних українців та поляків, а набули яскраво вираженого політичного забарвлення, і досить відчутно впливають на формування суспільно-історичних стереотипів та історичної пам'яті обох суспільств. Дискусії, які ведуться навколо місць національної пам'яті, як в Україні, так і у Республіці Польща, конфлікти та акти вандалізму, що почастишали в останні роки свідчать про актуалізацію досліджуваної проблеми.

Ключові слова: місця національної пам'яті, поляки, українці, історія, суспільство, історичні стереотипи, конфлікти.

Постановка наукової проблеми та її значення. Місця національної пам'яті українців та поляків є одним із критеріїв підтримки нерозривного духовного зв'язку поколінь, свого роду ланками ланцюга історичного розвитку. Відповідно, втрата культурних цінностей, відрив їх від народів, мають негативні наслідки для їх цілісного та повноцінного національно-культурного розвитку. В цьому сенсі важливою складовою українсько-польських міжнародних відносин є опіка над місцями національної пам'яті, особливо цвинтарями жертв війни та політичних репресій. Українсько-польське прикордоння, яке досліджується у статті є місцем особливого скупчення таких місць: могил українців у Польщі та польських цвинтарів на Україні, що в силу численних трагічних подій ХХ століття рясними скупченнями з'явилися та примножилися на українсько-польському порубіжжі.

Аналіз останніх досліджень з теми. В останні два десятиліття проблеми пов'язані із місцями національної пам'яті українців у Польщі та Поляків в Україні стають предметом прискіпливої суспільної і, навіть, політичної уваги. Це пов'язано із цілою низкою суперечок та дискусій, що ведуться у ЗМІ. Очевидно, саме тому, цій проблемі присвячено чимало наукових розвідок. Серед найгрунтовніших праць такого характеру слід виділити статті А. Павлишина, О. Дбржанського, Л. Стрільчук. Вчені акцентують на проблемних аспектах облаштування і збереження місць національної пам'яті.

Увагу досліджуваній проблемі приділили науковці України і у своїх дисертаціях, серед них О. Знахоренко, В. Стільчук, А. Гарбарук, які розглядають проблеми з облаштувань місць національної пам'яті по обидва боки українсько-польського кордону та досліджують законодавчу базу цих дій.

Виклад основного матеріалу. В посткомуністичних країнах ЦСЄ, у тому числі в Республіці Польща та Україні, дискурс стосовно історичної пам'яті є надзвичайно актуальним, що перетворює його на чинник, який напряду впливає на життя суспільств та, великою мірою, визначає характер політичних процесів. Системні трансформації останніх десятиліть докорінно змінили акценти у підходах до розуміння та вивчення історичної минувшини у країнах, що були тісно пов'язані спільним комуністичним минулим. То ж, на повісті денній новопосталих Польщі та України особливої актуальності набули питання вивчення спільної історії держав і націй, формування спільної колективної пам'яті, конструювання нових схем національної ідентичності (*Стрільчук Л., 2018, с.177*).

Слід визнати, що на момент постановки незалежних Польщі та України рівень патріотизму був досить низьким. Історичні пам'ятні місця, які мали б стати

фундаментом формування нової ідентичності чи національної спільності, або замовчувалися, або взагалі були невідомі. Така, фактична, відсутність національної колективної пам'яті – пов'язана з радянським етапом історичного розвитку. Тому логічно, що в національному середовищі як українців, так і поляків розвивалося сильне, іноді, навіть, гіпертрофоване прагнення дати відповіді на багато складних питань історичного минулого, у багато чому спільного для українців та поляків. Адже, можна з впевненістю стверджувати, що за будь-яких обставин ні українська, ні польська нації не розвивалися без взаємного впливу, відірвано чи окремо. Два сусідні народи тісно пов'язані багатовіковою історією сусідства, яка гучним відголосом нагадує про себе крізь століття (*Стрільчук Л. Нінічук А., 2017, с.64*).

Відомо, що у 1994 році було підписано Міжурядову угоду про охорону місць пам'яті і поховань жертв війни та політичних репресій (*Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща, 1994*). Проте, дана угода, по суті, була реалізована лише частково. Завдяки старанням президентів двох сусідніх країн було відкрито цвинтар польських офіцерів у Харкові та пам'ятник жертвам польсько-українського протистояння на Волині. Однак, значно складніше вирішувалося питання з похованням Орлят львівських на Личаківському цвинтарі Львова. Дана проблема, свого часу, досить загострила українсько-польські відносини, оскільки проблема міжнаціональних протиріч періоду ХХ століття досить гостро стояла у двосторонніх відносинах і не була на цей час остаточно узгоджена щодо історичного трактування (*Знахоренко О. М., 2005, с. 169 – 170*).

В 1988 році було створено культурно-освітнє товариство поляків в Україні (далі КОТУП), серед головних завдань якого став захист польських історичних пам'яток в Україні (*Зашикільняк Л. О., Крикун М. Г., 2002, с.671*). Практично одразу виникають й розбіжності в середовищі самих поляків – між Спілкою поляків України, Польським товариством Львівської землі та Федерацією поляків в Україні – з приводу відновлення за допомогою польського уряду низки історичних пам'яток, зокрема, Цвинтаря Орлят у Львові. Українське населення теж досить гостро сприйняло відновлення польських історичних пантеонів на українській території, сприймаючи це як претензії поляків повернутися на «кресові землі» (*Стрільчук Л. В., Стрільчук В. В., 2013, с.81*).

Практично, упродовж десятиліття відбувалися складні польсько-українські переговори, які демонстрували діаметрально протилежне бачення сторін ситуації щодо реконструкції та відкриття цвинтаря. Врешті намітився прогрес у розв'язанні проблеми, 3 серпня 2000 року у Варшаві був підписаний черговий «Протокол українсько-польських переговорів відносно завершення відновлення польських військових поховань 1918 – 1919 років на Личаківському цвинтарі», підписи під яким поставили заступник міністра закордонних справ України П. Сардачук та секретар ради охорони пам'яті боротьби і мучеництва Анджей Пшевозняк (*Горун Д., 2002, с.47*). Але на варшавській зустрічі львів'яни не погодилися з низкою пунктів, які були в документі. 8 серпня 2000 року у Львові відбулося засідання комісії у справах військових поховань, яка прийняла рішення, що положення варшавського протоколу не відповідають українському законодавству (*Стрільчук Л. В., Стрільчук В. В., 2013, с.85*). Власне, абсурдність окресленої ситуації, не потребує коментарів. Проблема Личаківського цвинтаря черговий раз зайшла у глухий кут.

Польсько-українські суперечки з приводу цвинтаря і його символіки тривали і на початку XXI століття. І, на нашу думку, тільки завдяки підтримці, наданій польським урядом українській опозиції під час «Помаранчевої революції» 2004 року протиріччя з цього приводу вдалося згладити. Кроком до відкриття меморіалу орлят стало підписання Міждержавного протоколу 6 червня 2005 року за підсумками зустрічі у Варшаві державного секретаря України О. Зінченка та голови Бюро національної безпеки Республіки Польща Є. Бара. Варшавським протоколом передбачено, що впродовж 2005 – 2007 років, відповідно до «Угоди між Урядом України й Урядом Республіки Польща про збереження місць пам'яті та поховання жертв війни та політичних репресій» від 21 березня 1994 року, Державна міжвідомча комісія у справах увічнення пам'яті жертв війни і політичних репресій (секретар В. Казакевич) і Рада охорони пам'яті боротьби та мучеництва (секретар А. Пшевознік) впорядкують за кошти національних бюджетів по 44 об'єкти на території сусідньої держави (*Павлишин А., 2005*).

Нарешті, 24 червня 2005 року, за участю президентів Польщі та України, на Личаківському цвинтарі були відкриті меморіал загиблим воїнам Української Галицької Армії та «Меморіал орлят». Питання «Цвинтару орлят» – лише один із багатьох символів спільної українсько-польської історії (*Нінічук А., 2018, с.90-91*).

Проблеми пов'язані із відкриттям «Меморіалу орлят» яскраво проілюстрували і той факт, наскільки потужно у свідомості українського та польського суспільств вкоренилися взаємні негативні історично-суспільні стереотипи, а також те, з яким труднощами вони піддаються коректуванню та згладженню. Аналізуючи складнощі щодо узгодження та реалізації проекту слід пам'ятати і те, що, дане питання вирішувалося елітою обох суспільств: політикам, представниками місцевих органів влади, істориками, які, не могли не зважати на державні домовленості та міжнародно-політичні взаємини країн. Пересічні ж українці та поляки сприймали дану проблему ще більш гостро та емоційно (*Добржанський О., 2017, с. 366- 367*).

Не кращим чином виглядала ситуація з українськими похованнями у Польщі. В період комуністичної влади тут було знищено цілі кладовища та окремі могили українців, на яких була національна символіка. Протягом багатьох повосенних років представники української меншини навіть не могли мріяти про встановлення пам'ятників. Якщо десь з'являвся обеліск чи таблиця, наприклад, на пошану жертв операції «Вісла», то вони трактувались як нелегальні. Встановлення на могилі таблиці із написом «Тут похований воїн УПА» – розцінювалось як порушення законодавства (*«Воїнам УПА» чи «повстанцям»? , 2011*).

З 1989 року розпочинається процес відновлення таких могил силами українських національних громад Польщі. І символічним стало те, що саме на прикордонних з Україною польських землях започатковується процес відновлення українських могил. Зокрема, першими було відновлено пам'ятники у Пікуличах, що поблизу Перемишля. Щоправда, цей процес був досить складним. Постійні суперечки точилися навколо поховань та таблиць на згаданому військовому цвинтарі Січових Стрільців в Пікуличах. В 2000 році там було перепоховано 47 українців, воїнів УПА, яких було ексгумовано з сіл Бірча та Лішня, що біля м. Сянок.

У 2006 році в селі Павлокома у присутності президентів Польщі та України було урочисто відкрито пам'ятник, який став символом польсько-українського поєднання. У 1945 році підрозділ Армії Крайової замордував 365 українських мешканців цього села нібито у відповідь за убивство 11 поляків. Протягом кількох

років тривали суперечки довкола питання можливості установа такого пам'ятника та напису, який там може бути вміщено. Вирішення питання тривалий час блокували мешканці села. погодилися вони лише тоді, коли А. Пшевознік пообіцяв їм допомогу у встановленні хреста в пам'ять за убитими поляками (*Стрільчук В.В., 2015, с.137*).

Відновлення національних цвинтарів на теренах Польщі та України здійснювалося впродовж двох останніх десятиліть головним чином силами представників національних меншин, молодіжних та волонтерських організацій. Слід визнати, що Республіка Польща, у порівнянні з Україною, здійснювала значно краще фінансування відновлювальних робіт, про що свідчать численні архівні документи представлені у фонді «Громадське об'єднання «Польська громада». Польська культурна спадщина поза межами країни» (*Archiwum Aktów nowych w Warszawie, 2007*). У фонді міститься 126 справ, 118 із яких – зібрання документів, щодо пошуків, відновлення та впорядкування польських цвинтарів на території західних областей України.

Як свідчать архівні документи Республіка Польща через національні та волонтерські організації у період з 1996 по 2007 рік збирила повні дані про цивільні та військові польські цвинтарі на території Західної України, уклала детальні реєстри із фотографіями надгробних плит, здійснила впорядкування місць національної пам'яті. Фінансування здійснювалося, як державою, так і на кошти добровільних пожертв, що збиралися громадськими та національними організаціями поляків. Зокрема, документи згаданого фонду містять детальні реєстри, які включають схеми польських цвинтарів, фото надгробків, копії надписів на польських похованнях, опис стану могил на момент впорядкувальних робіт. Такі ж детальні реєстри є по Тернопільській області, зокрема по м. Чортків, м. Кременець, м. Збараж. Документи свідчать, що при дослідженні та впорядкуванні польських цвинтарів на Україні польська сторона мала чітко розроблену схему і послідовно її дотримувалася. Наприклад, польські цвинтарі міст Кременеця і Збаража описувалися у 1996 та 1997 роках відповідно, а Чорткова у 2001 – 2002 роках (*Стрільчук В.В., 2015, С. 137 – 138*).

Аналогічні реєстри зберігаються у Архів актів нових, що у Варшаві по Львівській, Івано-Франківській, Волинській областях. Аналіз матеріалів свідчить, що найбільша кількість польських поховань на території, наприклад Львівської області, зосереджена у Самборі, Дрогобичі, Стрию, Львові. До прикладу, згідно реєстру у м. Самборі виявлено і впорядковано 120 польських могил міжвоєнного періоду та періоду Другої світової війни.

Громадські осередки польської національної меншини на західній Україні активно долучилися до справи впорядкування та опіки польських цвинтарів на території держави. Зокрема, Товариство опіки над військовими похованнями на чолі з Я. Франчуком, що утворилося при Товаристві польської культури Львівщини взяло на себе утримання в упорядкованому стані львівського Цвинтаря Орлят. Польське культурно-освітнє товариство «Злагода» м.Борислава взяло під опіку місцевий меморіал (*Гарбарук А.С., 2014, с. 145 – 146*). Упорядкування польських кладовищ стало одним із першочергових завдань у роботі Дрогобицького польського культурно-освітнього товариства «Відродження».

Українські поховання у Польщі у 90-х роках ХХ століття розшукувалися та впорядковувалися, головним чином, представниками української національної

меншини у РП та волонтерськими молодіжними організаціями. На відміну від Польської держави Україна не виділяла таких значних коштів на розшук та впорядкування українських цвинтарів, і, як наслідок, на сьогоднішній день, про складення повного реєстру українських могил у Польщі говорити рано. Тим не менше, українською стороною зроблено чимало.

Станом на 31 грудня 2014 року на кошти Волинської облдержадміністрації та товариства «Холмщина», а також різноманітних релігійних організацій було проведено роботи у 19 місцях із вшанування української національної пам'яті. Зокрема, на території Люблінського воєводства впорядковано такі місця національної пам'яті українців: у м. Люблін – Кладовище вояків Української Народної Республіки; у м. Холм – Меморіальна дошка М. Грушевському на фасаді будинку, у якому він народився, пам'ятник Прем'єр-міністру УНР в екзилі 1912 – 1922 років П. Пилипчаку, меморіальна дошка князеві Данилу Галицькому – засновнику м. Холм у православному храмі Івана Богослова, меморіальна дошка до 60-ї річниці антиукраїнської акції «Вісла» - у православному храмі Івана Богослова, пам'ятний знак до 70-ї річниці масового нищення православних (українських) храмів на Холмщині та Підляшші у 1937 – 1938 роках – на подвір'ї православного храму Івана Богослова (*Стрільчук В.В., 2015, с. 139 – 140*).

На території Холмського повіту впорядковано Українське кладовище у с. Березно, там же відкрито пам'ятний знак до 60-ї річниці акції «Вісла» поблизу православного храму Св. Володимира, відкрито музей школи с. Березно, у якому відображено історію місцевих українців. В с. Верховина відкрито пам'ятник 196-ти українцям-жертвам насильницького переселення 1945 року. На території Холмського повіту також впорядковано український цвинтар у с. Верешин.

Відновлювальні та впорядкувальні роботи здійснено на і на території Грубешівського повіту. Зокрема, впорядковано українські кладовища у селах Вишнів, Модринь, Ласків, Шиховичі. У с. Ліски встановлено пам'ятний знак воякам УПА, які загинули у 1946 році в бою з військами НКВС під час переселенської акції, у с. Шиховичі відкрито меморіал воякам УПА на українському кладовищі, у с. Сагринь відкрито меморіал більше 1000 загиблим українцям (661 – особи встановлено імена) у березні 1944 року під час польсько-українського міжнародного конфлікту.

У с. Яблочин Влодавського повіту відкрито пам'ятний знак жертвам антиукраїнської акції «Вісла», у с. Бересть Замостського повіту відновлено українське кладовище і встановлено пам'ятний знак (*Стрільчук В.В., 2015, с.140*).

У 2005 році було створено українську Державну міжвідомчу комісію у справах увічнення пам'яті жертв війни і політичних репресій, яка своїм головним завданням задекларувала намір виконати на території Республіки Польща такі роботи:

- відновити, впорядкувати й облаштувати цвинтарі українських воїнів, які загинули під час польсько-більшовицької війни 1920 року чи померли в таборах для військовополонених після закінчення цієї війни у Ланьцуті, Пикуличах (Підкарпатське воєводство); Стшалково, Каліші (Велькопольське воєводство), Вадовіцах (Мальпольське воєводство), Тухолі (Куявсько-Поморське воєводство);

- впорядкувати місця поховання українців, загиблих у 1943 – 1947 роках: Бересть, Василів, Верешин, Вороновичі, Гдешин, Городиславичі, Ласків, Ліски, Мірче, Модринь, Моложів, Новосілки, Річиця, Сагринь, Смолигів, Стрільці, Турковичі, Шиховичі (Люблінське воєводство), Бахів, Березка, Володж, Гораєць,

Завадка Морохівська, Заліська Воля, Карликів, Кобильниця Руська, Корманичі, Лубна, Павлокома, Пискоровичі, Середня, Скопів, Старе Село, Теплиці, Терка, Тисова, Трійчиці (Підкарпатське воєводство);

- увічнити пам'ять українців, полеглих у боях із гітлерівськими військами у 1944 – 1945 рр. на Дуклянському перевалі (Підкарпатське воєводство) (*Павлишин А., 2005, № 112 (678)*).

Без перебільшень можна констатувати, що сьогодні у РП досить поширеною є тенденція відкриття меморіальних дощок на пошану загиблим полякам, переважно за доби трагедії на Волині. Поза сумнівом, цей складний і до кінця не досліджений епізод спільної історії ще довго стоятиме на заваді міжнародного порозуміння, адже в історико-політичних дискусіях часто лунають судження про наявність двох правд – української та польської (*Добржанська О. О., 2008, С. 137 – 148*).

Свого роду найсвіжішими, найменш віддаленими у часі і різно трактованими по обидва боки польсько-українського кордону подіями є українсько-польське міжнародне протистояння на Волині у роки Другої світової війни. Саме протистояння українців та поляків 1943 – 1944 років є сьогодні головною темою не лише для пересічних українців та поляків, а найбільш проблемною і гострою темою для політиків обох держав. Досить різка, безкомпромісна риторика польської влади щодо історичних оцінок подій на Волині у роки війни послугувала не лише черговим приводом до загострення політичних відносин між РП та Україною, а й вплинула на суспільний резонанс навколо місць національної пам'яті по обидва боки польсько-українського кордону (*Нінічук А., 2018, с. 91*).

Як приклад підтвердження даної тези наведемо ухвалу Сейму РП від 22 липня 2016 року «про визнання подій на Волині у роки Другої світової війни геноцидом проти поляків...» та вихід у польський прокат фільму В. Смажовського «Волинь» (*Польський фільм «Волинь», 2016*). Однобічне і доволі викривлене трактування подій наносить велику шкоду міжнародним стосункам, які з такою скрупульозністю вибудовувалися впродовж останнього чверть століття. Наслідком політичних заяв польського політикуму стали акти вандалізму на українських цвинтарях, погіршення міжнародних відносин.

Про різке загострення проблем історичної пам'яті і негативні зміни суспільно-історичних стереотипів свідчать так звані «війни на могилах» - плюндрування місць національної пам'яті. Як приклад наведемо хронологію за останні три з половиною роки: (*Стрільчук Л., Нінічук А., 2017, с. 66*).

2014 рік.

- квітень 2014 року на греко-католицькому цвинтарі в с. Молодичі Ярославського повіту Підкарпатського воєводства знищено пам'ятник українській громаді села;

- березень 2014 року осквернено символічну могилу вояків УПА у Грушовичах Ярославського повіту Підкарпатського воєводства;

- травень 2014 року повторний акт вандалізму у Грушовичах;

- 2 липня 2014 року у с. Вербиця Томашівського повіту Люблінського воєводства пошкоджено пам'ятний знак на увічнення українських жертв комуністичних репресій.

2015 рік.

- осквернено пам'ятний знак воякам УПА на горі Монастир біля с. Верхрати Любачівського повіту Підкарпатського воєводства;
- осквернено пам'ятний знак воякам УПА у с. Молодичі Ярославського повіту Підкарпатського воєводства;
- пошкоджено пам'ятний знак загиблим українцям у с. Радружі Любачівського повіту Підкарпатського воєводства;
- осквернено пам'ятний знак воякам УПА у с. Білосток Грубешовського повіту Люблінського воєводства;
- 27 травня 2015 року пошкоджено пам'ятний знак на символічній могилі вояків УПА у Грушовичах Підкарпатського воєводства.

2016 рік.

- 5 березня 2016 року частково знищено пам'ятник українській громаді у с. Молодичі Ярославського повіту Підкарпатського воєводства;
- 15 травня 2016 року здійснено наругу над могилами українського військового кладовища у с. Пикуличах поблизу Перемишля;
- 9 жовтня 2016 року члени ультраправої організації Obóz Wielkie Polski знищили пам'ятник на братській могилі вояків УПА у с. Верхрата Любачівського повіту Підкарпатського воєводства.

2017 рік.

- 8 січня 2017 року у с. Гута Пеняцька Львівської області невідомими особами зруйновано меморіал загиблим полякам споруджений в пам'ять особам, загиблим в ході каральної акції в роки Другої світової війни;
- 12 березня 2017 року розмальовано червоною фарбою пам'ятники жертвам українсько-польського конфлікту у роки Другої світової війни у с. Підкамінь на Львівщині;
- 14 березня 2017 року повторно сплюндровано пам'ятний меморіал полякам у с. Гута Пеняцька Львівської області.

Акти вандалізму у місцях національної пам'яті, безумовно, не додають позитиву у двосторонні міжнаціональні взаємини, а їх зростаюча динаміка свідчить про загострення проблем історичної пам'яті в українсько-польських відносинах (*Стрільчук Л., 2017, с. 376 – 377*).

Отже, місця національної пам'яті в сучасних польсько-українських відносинах займають важливе місце не лише у суспільно-культурній сфері, але великою мірою, найчастіше негативно, впливають і на політичні взаємини Республіки Польща та України. Крізь призму національної пам'яті формуються і суспільно-історичні стереотипи, які є визначальними у сприйнятті сусіднього народу. Нажаль, мусимо констатувати, той факт, що на сучасному етапі, польсько-українські взаємини на рівні потрактування спільної історії, узгодження суперечливих питань минувшини та місць національної пам'яті переживають не кращі часи.

References:

1. Гарбарук А.С. Польські громадсько-культурні товариства у західному регіоні України (1991 – 2013 рр.) / А.С. Гарбарук. Дис. на здобуття наук. ст. к. і. н.: 07.00.01 – історія України. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2014. – 242 с.
2. Горун Д. Українсько-польські гуманітарні взаємини в 1991 – 2001 рр. / Д. Горун // Історія в школі. – 2002. – № 5 – 6. – С. 40 – 49.

3. «Воїнам УПА» чи «повстанцям»? Як поляки реагують на меморіальні написи // Українська правда. – 2011. – 28 квітня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com> – Назва з екрану.
4. Добржанський О. Еволюція суспільно-історичних стереотипів у свідомості українців та поляків на прикладі оцінки над місцями національної пам'яті / О. Добржанський // Україна – Польща: історичне сусідство. Матеріали міжнародної наукової конференції. 19-20 травня 2017 р. / ред. Ю.А. Зінько. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 366- 367.
5. Добржанська О. О. Українсько-польська культурна політика в умовах євроінтеграції / О. О. Добржанська // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць / Київ.нац.ун-т ім. Т.Шевченка, Інст-т міжнар. відносин; редкол.: Л.В. Губерський та ін. Вип.74. Ч.1. – К., 2008. – С. 137 – 148.
6. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 752 с.
7. Знахоренко О. М. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах / О. М. Знахоренко. Дис.. канд. політ. наук: 23.00.04. – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 235 с.
8. Нінічук А. Місця національної пам'яті у сучасних польсько-українських взаєминах: політичний вимір / А. Нінічук // Політологічні читання імені професора Богдана Яроша: зб.наук.праць / за заг.ред. В.І. Бортнікова та Я.Б. Яроша. – Луцьк, 2018. – С. 89 – 92.
9. Павлишин А. Українські могили в Польщі / А. Павлишин // Львівська газета, – 2005. 30 червня. – № 112 (678).
10. Польський фільм «Волинь».URL. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukr/society/2016> – Назва з екрану.
11. Стрільчук В.В. Україна – Польща: транскордонне співробітництво у гуманітарній сфері (90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття) / В.В. Стрільчук. Дис.. канд. істор. наук: 07.00.01. – історія України. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.– Луцьк,2015.– 219 с.
12. Стрільчук Л. Історична пам'ять українців та поляків: пошук шляхів примирення чи привід до конфлікту? / Л. Стрільчук // Трансформації історичної пам'яті. Історичні та політологічні дослідження. Науковий журнал. Спеціальний випуск: доповіді на міжнародній науково-практичній конференції «трансформації історичної пам'яті». – Вінниця, 2018. – С. 176 – 183.
13. Стрільчук Л. Нінічук А. Питання історичної пам'яті у сучасних українсько-польських взаєминах / Л. Стрільчук, А. Нінічук // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: Історія. – Чернівці: Чернівецький університет, 2017. – № 1. – С. 63 – 68.
14. Стрільчук Л. В., Стрільчук В. В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин і співробітництва / Л. В. Стрільчук, В. В. Стрільчук: монографія. – Луцьк: Волинські старожитності, 2013. – 258 с.
15. Стрільчук Л. Проблеми історичної пам'яті в сучасних українсько-польських відносинах / Л. Стрільчук // Україна – Польща: історичне сусідство. Матеріали міжнародної наукової конференції. 19-20 травня 2017 р. / ред. Ю.А. Зінько. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 373 – 378.
16. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни та політичних репресій підписана 21.03.1994. / Кабінет Міністрів України, Польща; Угода, Міжнародний документ від 21.03.1994. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/616_014 - Назва з екрану.
17. Archiwum Aktów nowych w Warszawie. Zesp. Stowarzyszenie Wspólnota Polska Ośrodek ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturowego poza Granicami Kraju 1996 – 2007. Sygn. 2.
18. Archiwum Aktów nowych w Warszawie. Zesp. Stowarzyszenie Wspólnota Polska Ośrodek ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturowego poza Granicami Kraju 1996 – 2007. Sygn. 3.